

7.1 Liublino unija.

Abiejų Tautų Respublikos susikūrimas

Abiejų Tautų Respublika (*Żečpospolita*; lenk. *Rzeczpospolita Obojga Narodów*, *Rzeczpospolita Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego*, lot. *Res Publica Utriusque Nationis*) – Lenkijos karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės federacinė aristokratinė monarchija, sukurta po Liublino unijos 1569 m. ir gyvavusi iki Gegužės 3 d. Konstitucijos priėmimo 1791 m.

Lenkėti – pamažu virsti lenku; įgauti lenkiškų bruožų.

Seimas – LDK (nuo XV a.), Abiejų Tautų Respublikos (1569–1795 m.) parlamentas.

Unija – monarchinių valstybių arba Bažnyčių sąjunga.

1. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus.

Šiandien Lietuvoje **Liublino unija** dažnai nepelnytai nuvertinama, ją laikant kone sulenkėjusių bajorų įvykdyta Lietuvos išdavyste ir savarankiškos LDK žlugimo data, nors dalis istorikų jau sutaria, kad taip toli gražu nebuvo. Ar žinojote, kad Europos Sąjunga sukurta sutarties pagrindu, kaip ir **1569 m. liepos 1 d.** Liublino Seime, kur Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Lenkijos Karalystė sujungtos į **Abiejų Tautų Respubliką**. Kaip ES, taip ir ATR buvo bendras Seimas, atskiri administracinio valdymo organai, teisinės sistemos, atskiri įzdai, valstybių antspaudai, atskiros kariuomenės, savos sienos. Todėl anuomet Lietuva ir Lenkija neprarado savo valstybingumų, kaip ir dabartinės šalys, būdamos ES narėmis.

Liublino uniją iš esmės lėmė dvi pagrindinės priežastys:

Pirmoji iš jų buvo Maskvos Didžiosios Kunigaikštystės veiksnys. Tuo metu LDK ir Rusija kariavo dėl Livonijos. Tai buvo ekspansinis karas, siekiant užvaldyti Livoniją, visų pirma Rygos uostą. Per karus prarasta daug teritorijų, nualinti valstybės finansai ir visuomenė. Buvo akivaizdu, kad šio karo Lietuva negali kariauti ir laimėti viena. Todėl Lenkijos parama buvo labai svarbi.

Antroji priežastis buvo dinastinė. Tarp Lietuvos ir Lenkijos dinastinė unija ir glaudūs ryšiai egzistavo dar nuo Krėvos sutarties (1385) – nors valstybės buvo atskiros, jas valdė tas pats Jogailaičių dinastijos valdovas, kuris kartu būdavo ir Lenkijos karalius, ir Lietuvos didysis kunigaikštis. XVI a. viduryje kilo grėsmė, jog mirus Žygimantui Augustui, nutrūks vyriškoji dinastijos šaka. Dėl bevaldytės galėjo kilti sumaištis, nusilpti valstybė, išsirinkus skirtingus valdovus, būtų problema gauti karinę paramą iš Lenkijos.

Klausimai ir užduotys:

1. Įvardykite vidines ir išorines Liublino unijos priežastis.
2. Padiskutuokite, kodėl Liublino unija vertinama nevienareikšmiškai. Atsakymus argumentuokite.

Abiejų Tautų Respublika (ATR)

7.1 Liublino unija. Abiejų Tautų Respublikos susikūrimas

Liublino seime tarp abiejų valstybių didikų kilo smarkūs ginčai, LDK atstovai (žymiausi: delegacijos vadovas kancleris **Mikalojus Radvila Rudasis**, Žemaitijos seniūnas **Jonas Chodkevičius**, Kijevo vaivada **Konstantinas Ostrogiškis**) norėjo išlaikyti LDK valstybingumą. Jie reikalavo, kad bendrai iš Jogailaičių rinktas valdovas (Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis) LDK valdžią turėtų tik atskiru aktu Vilniuje paskelbtas didžiuoju kunigaikščiu, kad bendrieji seimai rinktųsi pakaitomis Lietuvoje ir Lenkijoje, kad specifinius LDK klausimus spręstų atskiras LDK Seimas, kad tarnybos LDK būtų duodamos tik LDK piliečiams. Lenkijos senatoriai ir Seimo atstovai reikalavo sudaryti uniją kaip LDK inkorporavimą į Lenkiją. **Žygimantas Augustas** palaikė lenkų ponų reikalavimus.

Perskaitykite Liublino unijos akto ištrauką.

Šiuo savo raštu visiems dabar esantiems ir vėliau būsiantiems žmonėms pareiškiame: skelbiame visiems žmonėms dabar ir ateityje gyvensiantiems, kurie perskaitys šį raštą.

3. Kad Lenkijos karalystė ir Lietuvos didžioji kunigaikštystė yra jau vienas neišskiriamas vienalytis kūnas, taip pat viena bendra neišskiriama valstybė, kuri iš dviejų valstybių ir tautų susidarė ir susijungė į vieną tautą (visuomenę).

4. O kad tom dviem tautom visiems laikams įsakinėtų viena galva, vienas valdovas ir vienas bendras karalius, kuris bus renkamas bendrais lenkų ir lietuvių balsais ir rinkimus atliekant Lenkijoje, o paskui patepimą Lenkijos karaliumi ir vainikavimą darant Krokuvoje.

5. Lietuvos didžiojo kunigaikščio išrinkimas ir jo apšaukimas (pakėlimas), kuris anksčiau buvo vykdomas Lietuvoje, privalo būti panaikintas taip, kad ateityje neliktų jokio ženklo ar panašumo, kuris rodytų ar reikštų Lietuvos didžiojo kunigaikščio kėlimą, arba inauguraciją. O kadangi Lietuvos didžiosios kunigaikštystės titulas ir urėdijos pasilieka, tad renkant ir vainikuojant, jis turi būti kartu apšauktas ir Lenkijos karaliumi.

7. Karūnavimo metu naujas karalius turi prižadėti ir patvirtinti viename rašte visam laikui abiejų sujungtų tautų ir valstybių pavaldinių teises, privilegijas ir laisves.

Pagal skenuotą Liublino akto-teksto versiją

2. Remdamiesi šaltiniu, vadovėliu ir papildomais informacijos šaltiniais atsakykite į klausimus:

1. Kaip Abiejų Tautų Respublikoje būdavo tampama karaliumi?
2. Paaiškinkite sakinį: „Lenkijos Karalystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė yra jau vienas neišskiriamas vienalytis kūnas.“
3. Ką įsipareigodavo asmuo, vainikuotas Abiejų Tautų Respublikos karaliumi?
4. Remdamiesi šaltiniu parašykite, ką sudarydama Liublino uniją prarado Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė.

7.1 Liublino unija. Abiejų Tautų Respublikos susikūrimas

Liublino unijos sąlygos

		
SAVI	BENDRI	SAVI
Įstatymai	Karalius	Įstatymai
Vykdomoji valdžia	Seimas	Vykdomoji valdžia
Kariuomenė	Užsienio politika	Kariuomenė
Įždas	Pinigai	Įždas
Teritorija		Teritorija
Teismai		Teismai

7.1 Liublino unija. Abiejų Tautų Respublikos susikūrimas

3. Naudodamiesi vadovėlio medžiaga ir schema patikrinkite teiginius. Prie teisingų rašykite +, prie klaidingų -, savo nuomonę pagrįskite.

Teiginys	+ arba -	Kodėl?
Sukūrusios Abiejų Tautų Respubliką Lenkijos Karalystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė vykdė atskirą užsienio politiką.		
Visoje Abiejų Tautų Respublikoje pinigai buvo tie patys.		
Abiejų Tautų Respubliką valdė didysis kunigaikštis.		
Abiejų Tautų Respublikos herbe pavaizduoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės simboliai.		
Pasirašiusios Liublino uniją Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Lenkijos Karalystė išlaikė atskirą išdą.		

7.1 Liublino unija. Abiejų Tautų Respublikos susikūrimas

Bendras Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Liublino Seimas 1569 m. liepos 1 d. aktu nutarė sukurti naują Europos valstybę (dabar vadinamą ATR arba Respublika). Aktu numatyta, kad Respubliką valdo vienas valdovas, sudaromas bendras seimas (iš senato ir žemių atstovų rūmų), vykdoma bendra užsienio politika. Respublikos bajorams sudaryta galimybė įsigyti žemių bei jas valdyti visoje ATR teritorijoje, be muitų prekiauti savo dvarų produkcija. Nors unijos akte skelbta, jog LDK ir Lenkija yra vienalytė Respublika, kiekviena valstybė tebeturėjo savo pavadinimą, teritoriją, sienas, kariuomenę, teisę, išdą, atskirus vykdomosios valdžios pareigūnus.

ATR įdomi ir be galo unikali valstybė, Europos žemėlapyje egzistavusi net 226 metus. Ji sujungė dabartines Lietuvos, Lenkijos, Latvijos, Baltarusijos, Ukrainos, Rusijos, Estijos ir net Moldovos bei Slovakijos teritorijas. XVI–XVIII a. ji buvo viena iš didžiausių ir stipriausių valstybių Europoje. Galima teigti, kad unikali Abiejų Tautų Respublikos valdymo forma padėjo pamatą moderniosioms šių dienų demokratijoms ir rinkimams.

4. Atsakykite į klausimus:

1. Kaip Abiejų Tautų Respublikoje būdavo tampama karaliumi?
2. Žemėlapyje suraskite dabartines valstybes, kurios įėjo į Abiejų Tautų Respublikos sudėtį.
3. Internete pasidomėkite ir apskaičiuokite, kiek ATR gyventų gyventojų, jei ši valstybė dabar egzistuotų.

Abiejų Tautų Respublikos teritorija

7.1 Liublino unija. Abiejų Tautų Respublikos susikūrimas

5. Atsakykite į klausimus:

1. Kokie du svarbiausi dalykai pavaizduoti Abiejų Tautų Respublikos herbe?
2. Kaip manote, kodėl pasirinkti kaip tik šie?
3. Įsivaizduokite, kad sudarote sąjungą su suoju draugu. Ką pavaizduotumėte savo sąjungos herbe? Kodėl?

